

UDC 338.43:330.3(477.42)

RESOURCE POTENTIAL AS A COMPONENT OF SHAPING THE DEVELOPMENT STRATEGY FOR AGRICULTURAL ENTERPRISES

S. Vasylenko, O. Bezditko

Article info

Received
20.04.2020

Accepted
24.06.2020

Zhytomyr
National
Agroecological
University
7, Saryi Blvd,
Zhytomyr,
10008, Ukraine

E-mail:
sveta_vasilenko@ukr.net;
bezditkoelena@gmail.com

Vasylenko, S., Bezditko, O. (2020). Resource potential as a component of shaping the development strategy for agricultural enterprises. Scientific Horizons, 06 (91), 52–59. doi: 10.33249/2663-2144-2020-91-6-52-59.

The article deals with topical issues related to shaping the development strategy for the use of resource potential which ensures effective operation of agricultural enterprises. The purpose of the study is to analyze the level of resource provision at agricultural enterprises in Ukraine and Zhytomyr region, and also to find out how resource potential affects the process of strategy formation. The main task was to substantiate theoretical foundations on the use of resource potential in the process of shaping the development strategy for agricultural enterprises. The following research methods were used in the study: economic and statistical, abstract-logical, tabular and graphical method.

The provision of agricultural enterprises in Ukraine and Zhytomyr region with resource potential has been studied and analyzed, namely land, technical and labor resources. It has been found that the level of resource provision at the investigated enterprises is high, which will contribute to the improvement of their economic activity and increase in the production volumes of agricultural products. When the provision with technical resources was analyzed, it has been established that there is a considerable reduction in main types of machinery; it is obsolete and worn out. This, in turn, leads to increased load on the available agricultural machinery and equipment, as well as to late execution of agricultural works. When the provision of agricultural enterprises with labor resources was analyzed, it has been found that average number of registered personnel engaged in agriculture has reduced, which is associated with the intensified migration processes.

The influence of resource potential on the process of shaping the development strategy of agricultural enterprises is substantiated. It consists in achieving strategic goals of an enterprise, improvement of its economic activity, consolidation of the position on the market, increase of competitive ability. Further study might be aimed at the efficiency of resource use, which is based on adherence to principles of balance of resource components.

Key words: development strategy, strategy formation, resources, principles, resource potential, resource provision, activity of agricultural enterprises.

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

С. В. Василенко, О. Є. Бездітко

Житомирський національний агроєкологічний університет
бульвар Старий, 7, м. Житомир, 10008, Україна

Статтю присвячено актуальним питанням формування стратегії розвитку з використання ресурсного потенціалу, який забезпечує ефективну діяльність сільськогосподарських підприємств.

Мета дослідження полягає в проведенні аналізу рівня ресурсного забезпечення в сільськогосподарських підприємствах України та Житомирській області, визначенні впливу ресурсного потенціалу на процес формування стратегії розвитку. Основним завданням було обґрунтування теоретичних положень щодо використання ресурсного потенціалу у процесі формування стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств. У процесі дослідження застосовувалися такі методи: економіко-статистичний, абстрактно-логічний, табличний, графічний. Вивчено та проаналізовано забезпеченість ресурсним потенціалом сільськогосподарських підприємств України та Житомирської області, а саме такими видами ресурсів, як земельними, технічними, трудовими. З'ясовано, що рівень забезпеченості земельними ресурсами у досліджуваних підприємствах високий, що сприятиме покращенню їх господарської діяльності та збільшенню обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. При проведенні аналізу забезпеченості технічними ресурсами виявлено значне скорочення основних видів техніки, високий рівень їх фізичного та морального зносу. Це, в свою чергу, призводить до збільшення навантаження на наявні сільськогосподарські машини та техніку, а також до невчасного виконання механізованих сільськогосподарських робіт. Аналізуючи стан забезпеченості сільськогосподарських підприємств трудовими ресурсами, встановлено, що середньооблікова кількість штатних працівників, зайнятих в сільському господарстві, зменшилася, що обумовлено зростанням міграційних процесів. Обґрунтовано вплив ресурсного потенціалу на процес формування стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств, який полягає у досягненні стратегічних цілей підприємства, покращенню його господарської діяльності, зміцненню позицій на ринку, підвищенню конкурентоспроможності. Перспективами подальших досліджень може стати ефективність використання ресурсів, яка базується на дотриманні принципів співвідношення ресурсних складових.

Ключові слова: стратегія розвитку, формування стратегії, ресурси, принципи, ресурсний потенціал, ресурсне забезпечення, діяльність сільськогосподарських підприємств.

Вступ

Актуальними питаннями сьогодення для сільськогосподарських підприємств в умовах швидких змін та невизначеності зовнішнього середовища є питання, пов'язані із своєчасною адаптацією підприємства до умов, які змінюються, що передбачає успішне його функціонування та позиції на ринку. Позитивним важелем на сучасному етапі функціонування підприємств є розробка стратегії, яка сприяла б довгостроковому їх розвитку. Американський вчений Ігор Ансофф вважав за необхідність розробки стратегії підприємства. Він писав: «...компанії, за відсутності планованої і керованої стратегії, приречені на вимирання, за винятком хіба що монополій і субсидованих компаній. В компаніях, яким вдається вижити, стратегічною поведінкою принаймні керують» (Ansoff, 1989). Підтримки заслуговує твердження, що формування стратегії розвитку підприємства – це реалізація концепції, в якій поєднуються цільовий та інтегральний підходи до діяльності підприємства, що дає можливість встановлювати цілі розвитку, порівнювати їх з наявними можливостями (потенціалом) підприємства та приводити їх у відповідність шляхом розробки та реалізації системи стратегій (Skibitskiy, 2006).

Деякі науковці схиляються до думки, що при розробці стратегії основна увага приділяється формуванню планів з метою контролю ефективності досягнення стратегічних орієнтирів (Meskon et al., 2000). Зважаючи на це, процес формування стратегії розвитку підприємства залежить від практичних умінь та навичок проведення стратегічного аналізу, визначення основних вимог та обґрунтування головних завдань, необхідних в сучасних умовах господарювання. Для сільськогосподарських підприємств, при формуванні стратегії розвитку, варто враховувати ресурсне забезпечення, яке безпосередньо впливає на сільськогосподарське виробництво, раціональне використання ресурсів. Економічне значення ресурсного забезпечення підприємства полягає у використанні власних та залучених ресурсів, які в кінцевому результаті забезпечать досягнення економічного, соціального, екологічного, інноваційного ефекту. Маючи достатні ресурси, підприємство спроможне у своїх можливостях, нормальному функціонуванні, розвитку, відповідно до поставлених цілей.

Коло поглядів на сутність ресурсного потенціалу підприємства дуже широке: від надзвичайно вузького його розуміння як річного

обсягу виробництва продукції до таких загальних категорій, як соціально-економічна система (Bohatska & Khachatryan, 2016). В існуючих умовах господарювання вивчення питання використання ресурсного потенціалу, що є необхідною складовою формування стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств, є досить актуальним та вимагає поглиблених наукових досліджень.

Дослідженню теоретико-методологічних питань формування стратегії розвитку підприємств присвятили свої праці відомі вітчизняні та зарубіжні вчені. Зокрема, на кожній стадії розвитку підприємство має певні параметри, які характеризують умови його функціонування: поточний стан та перспективи. Наразі потреба формування стратегії є важливим складником успішного функціонування будь-якого підприємства – незалежно від розміру, організаційно-правової форми та виду діяльності. Ринкова економіка формує нові вимоги до підприємства. Вони обумовлюються не тільки наявністю конкуренції та високими вимогами до якості товарів та послуг, але й необхідністю гнучко реагувати на зміни ринкової ситуації, яка не завжди сприяє процвітанню підприємства. Успішна організація – це єдиний організм, і стратегія є сполучною ланкою цього апарату (Oliinyk & Kuznietsova, 2018). Дослідження показали, що складність формування стратегії розвитку полягає у тому, що за різних теоретико-методологічних підходів цей процес розглядається з конкретної позиції, а саме формування стратегії як: процес осмислення; формальний процес; аналітичний процес; процес передбачення; ментальний процес; процес, що розвивається; колективний процес; реактивний процес; процес трансформації (Zhikhareva & Saveliyeva, 2017). Відтак, при розробці стратегії розвитку необхідно звернути увагу на те, щоб стратегія відповідала вимогам, що до неї висуваються. Загалом, ці вимоги є індивідуальними для кожного конкретного підприємства чи організації (Serdiuk & Usatenko, 2011). Питання забезпечення раціонального використання ресурсів знайшли відображення у працях вітчизняних вчених-аграрників. Так, вони вважають, що ресурсний потенціал є можливістю сукупних ресурсів, які знаходяться в розпорядженні підприємства та визначається їх кількістю, якісними параметрами, складом, співвідношенням і відповідністю цілям, що

вирішуються підприємством на тому чи іншому етапі розвитку. Склад ресурсного потенціалу, механізми його формування істотно відрізняються за галузями і сферами економічної діяльності» (Micenko & Titar, 2011). Зокрема, для досягнення будь-якої мети діяльності аграрного підприємства – поточної або стратегічної – ресурсний потенціал повинен являти собою не просто механічний набір окремих видів ресурсів, а систему взаємопов'язаних оптимальних кількісних і якісних ресурсних пропорцій. Відповідно до цього, для формування такого ресурсного потенціалу необхідно ефективно управляти процесом його формування, оновлення, розвитку та використання (Zoria, 2019).

Метою дослідження є аналіз сучасного рівня ресурсного забезпечення в сільськогосподарських підприємствах України та Житомирській області зокрема, вплив ресурсного потенціалу на процес формування стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств. Для досягнення поставленої мети статті, основним завданням дослідження було обґрунтування теоретичних положень щодо використання ресурсного потенціалу у процесі формування стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств.

Матеріали та методи

Методологічною основою дослідження, що має місце у вивченні процесу формування стратегії, є загальноекономічні принципи та методи системного підходу. У процесі дослідження застосовувалися такі методи: *економіко-статистичний* – при виявленні тенденцій динаміки ресурсного потенціалу в сільськогосподарських підприємствах України і Житомирської області зокрема, *абстрактно-логічний* – для систематизації і теоретичного обґрунтування забезпеченості ресурсами при формуванні стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств та формулювання висновків, *табличний* і *графічний* – для відображення аналітичної інформації.

Результати досліджень та обговорення

При формуванні стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств базовим є алгоритм дій, спрямований на вивчення внутрішнього і зовнішнього середовищ підприємства, його позицій, поставлених завдань з

урахуванням потреб і ресурсів підприємства. Ресурсне забезпечення розвитку підприємства можна визначити як сукупність певних видів ресурсів (матеріальних, технологічних, трудових, фінансових, інформаційних, інтелектуальних) і джерел їх формування, що безпосередньо беруть участь у процесах функціонування та розвитку підприємства або можуть бути мобілізовані з метою забезпечення найбільш ефективного використання його потенційних можливостей та переходу підприємства до якісно нового стану (Potrivaeva et al., 2018).

Складовою формування стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств є забезпеченість ресурсним потенціалом. Одним із ресурсів, важливим для багатьох галузей економіки країни, є природний ресурс – земля. На думку науковців, земля є основним засобом виробництва в сільському господарстві і, на відміну від інших галузей сектору економіки, де точно відома економічна ефективність і виробнича потужність усіх ресурсів, її продуктивність не піддається точному обліку і під впливом різних факторів вона змінює природний та економічний характер (Posilaev et al., 2018). Станом на 1 січня 2018 р. загальна площа усіх

сільськогосподарських угідь в Україні складала 41489,3 тис. га, в Житомирській області – 15103 тис. га. У структурі всієї земельної площі по Україні сільськогосподарські землі складають 68,7 %.

Аналізуючи земельний фонд сільськогосподарських підприємств України і Житомирської області зокрема, слід зазначити, що протягом 2013–2017 рр. площа сільськогосподарських угідь у сільськогосподарських підприємствах держави зменшилась на 0,09 % і досліджуваного регіону – на 0,07 %. Площа ріллі в досліджуваних підприємствах залишилась практично незмінною та становила станом на 1 січня 2018 р. в Україні – 32544,3 тис. га, в Житомирській області – 1113,8 тис. га. Питома вага ріллі в структурі сільськогосподарських угідь у сільськогосподарських підприємствах України становить 78,44 %, у сільськогосподарських підприємствах Житомирської області – 73,76 %, що свідчить про високий рівень забезпеченості земельними ресурсами, а отже і про високі потенційні можливості сільськогосподарських підприємств та здійснення сільськогосподарського виробництва (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка сільськогосподарських угідь у сільськогосподарських підприємствах України та Житомирської області в 2014–2018 рр, тис. га *

Вид угідь	Рік					2018 р. у % до	
	2014	2015	2016	2017	2018	2014 р.	2017 р.
Україна							
Сільськогосподарські угіддя	41525,8	41511,7	41507,9	41504,9	41489,3	99,91	99,96
з них рілля	32525,5	32531,1	32541,3	32543,4	32544,3	100,06	100,00
Житомирська область							
Сільськогосподарські угіддя	1511,0	1510,3	1510,1	1510,2	1510,0	99,93	99,99
з них рілля	1107,9	1111,2	1112,7	1113,7	1113,8	100,53	100,01

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України.

Примітка: * станом на 1 січня.

Проведений аналіз земельного фонду дає підстави зробити висновок, що в сільськогосподарських підприємствах у структурі сільськогосподарських угідь України питома вага сільськогосподарських угідь Житомирської області становить 3,64 %, питома вага ріллі – 3,42 %. Така динаміка спостерігається протягом останніх 5 років. Варто зазначити, що зона Полісся має вигідне фізико-географічне та

економіко-географічне положення. Ґрунтові й агрокліматичні умови, розміщення північної частини Житомирщини у зоні змішаних лісів, південної – у лісостеповій зоні загалом сприятливі для компактного заселення, високого рівня господарського освоєння території, створенню передумов для життєвої діяльності людей. У поєднанні всіх факторів створюються необхідні умови, що дозволяють отримувати

сільськогосподарську продукцію в обсягах, достатніх для забезпечення внутрішніх потреб і формування експортного потенціалу.

Водночас не менш вирішальну роль у формуванні стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств відіграє ступінь використання технічних ресурсів. Земля є головним засобом сільськогосподарського виробництва. Однак у складі матеріально-технічної бази однією із складових є засоби механізації виробничих процесів. Через відсутність достатніх обсягів фінансових ресурсів матеріально-технічна база в сільськогосподарських підприємствах дещо ослабла, зріс рівень їх фізичного та морального зносу. Впровадження новітніх технологій відбувається на недостатньому рівні. Так, кількість тракторів протягом 2014–2018 рр. зменшилася в сільськогосподарських підприємствах України та Житомирської області зокрема на 1,62 % та 7,58 %, відповідно, зернозбиральних комбайнів – на 3,34 % і 22,50 %, сінокосарок – на 9,16 % та 18,42 %, транспортерів для прибирання гною – на 28,62 % і 30,91 %, відповідно. Позитивною тенденцією за період дослідження є збільшення розкидачів гною і добрив – на 2645 од., або 13,23 % у сільськогосподарських підприємствах України та на 43 од., або 5,95 % у сільськогосподарських підприємствах Житомирської області. Збільшилася кількість машин і механізмів для приготування кормів – на 280 од., або на 7,83 % по підприємствах України та на 43 од., або 5,95 % по підприємствах Житомирської області (табл. 2).

Проведені дослідження дозволяють зробити наступні висновки, що для усунення фізичного та морального зносу сільськогосподарської техніки, її відтворення є впровадження в сільськогосподарське виробництво нових машин з новітніми технічними оснащеннями, які б сприяли розвитку галузі сільського господарства, підвищенню безпеки праці, захисту навколишнього природного середовища. Однак, зважаючи на те, що більшість сільськогосподарських підприємств працює в умовах обмеженості ресурсів, а іноді і їх нестачі, відтворення сільськогосподарської техніки є неможливим. Як вихід, варто забезпечити хоча б часткове її відтворення для продовження терміну служби та умов раціонального використання у процесі сільськогосподарського виробництва.

Основу у складі ресурсного потенціалу будь-якого підприємства складають трудові ресурси – це працездатне населення, яке є основним важелем продуктивних сил, які сполучають засоби і предмети праці для створення та отримання в результаті готової продукції. Саме від розвитку трудових ресурсів залежить ефективність діяльності підприємства, його конкурентоспроможність.

Збільшення продуктивності праці сприяє зростанню обсягів випуску продукції, покращенню її якості, і як результат – зміцнення позицій та конкурентних переваг.

Із проведеного аналізу трудових ресурсів з'ясовано, що протягом 2014–2018 рр. середньооблікова кількість штатних працівників, зайнятих у сільському господарстві, лісовому господарстві та рибному господарстві, в Україні зменшилася на 65,0 тис. осіб, або на 12,5 %. В Житомирській області – протилежна тенденція. Кількість працівників, зайнятих в сільському господарстві, лісовому господарстві та рибному господарстві збільшилася на 0,4 тис. осіб, або на 2,2 %. Станом на 1 січня 2019 року середньооблікова кількість штатних працівників, зайнятих в сільському господарстві, становила 390,9 тис. осіб по Україні та 10,8 тис. осіб в Житомирській області. Варто відмітити, що протягом досліджуваного періоду питома вага середньооблікової кількості штатних працівників, зайнятих в сільському господарстві в структурі середньооблікової кількості штатних працівників, зайнятих в сільському господарстві, лісовому господарстві та рибному господарстві становила на рівні 86 % – в Україні та на рівні 57 % – в Житомирській області. Аналізуючи галузь сільське господарство і в Україні, і в Житомирській області середньооблікова кількість штатних працівників зменшилася на 67,1 тис. осіб, або на 14,7 % по Україні та на 0,9 тис. осіб, або на 7,7 % у Житомирській області (рис. 1, 2). Поясненням до ситуації, що склалася, було зростання безробіття, яке спричинило збільшення міграції, погіршення життєвого рівня населення, зменшення їх соціального захисту.

Проведений аналіз дає підстави підвести підсумки щодо використання ресурсного потенціалу в сільськогосподарських підприємствах України та Житомирської області зокрема, його вплив на процес формування стратегії розвитку.

Таблиця 2. Динаміка забезпеченості сільськогосподарських підприємств України та Житомирської області технікою та сільськогосподарськими машинами в 2014–2018 рр., шт.*

Вид техніки	Рік					2018 р. у % до	
	2014	2015	2016	2017	2018	2014 р.	2017 р.
Україна							
Трактори	130811	127852	132686	129272	128697	98,38	99,56
Зернозбиральні комбайни	27196	26735	27366	26801	26287	96,66	98,08
Сінокосарки	10920,0	10733,0	11283,0	10929,0	9920,0	90,84	90,77
Розкидачі гною і добрив	19997,0	20286,0	21634,0	21923,0	22642,0	113,23	103,28
Доїльні установки та апарати	10476,0	10232,0	10305,0	9533,0	10030,0	95,74	105,21
Очищувачі-охолоджувачі молока	2797,0	2867,0	2952,0	2865,0	2543,0	90,92	88,76
Машини і механізми для приготування кормів	3574,0	3745,0	4117,0	4048,0	3854,0	107,83	95,21
Роздавачі кормів	6925,0	6936,0	6605,0	5547,0	5074,0	73,27	91,47
Транспортери для прибирання гною	17244,0	16386,0	16255,0	14600,0	12309,0	71,38	84,31
Житомирська область							
Трактори	3259	3015,0	3124,0	3021	3012	92,42	99,70
Зернозбиральні комбайни	831	760,0	720,0	728	644	77,50	88,46
Сінокосарки	505,0	448,0	458,0	426,0	412,0	81,58	96,71
Розкидачі гною і добрив	723,0	684,0	712,0	718,0	766,0	105,95	106,69
Доїльні установки та апарати	516,0	488,0	520,0	454,0	432,0	83,72	95,15
Очищувачі-охолоджувачі молока	158	144,0	165,0	150	127	80,38	84,67
Машини і механізми для приготування кормів	110	130,0	145,0	135	139	126,36	102,96
Роздавачі кормів	108	1218,0	940,0	181	194	179,63	107,18
Транспортери для прибирання гною	744	632,0	640,0	577	514	69,09	89,08

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України.

Примітка: * станом на кінець року.

З появою нових тенденцій у розвитку сільського господарства України діяльність сільськогосподарських підприємств повинна здійснюватися на основі розробленої стратегії розвитку з використанням ресурсного потенціалу, яка сприятиме вирішенню наступних завдань: досягненню поточних та стратегічних цілей підприємства; покращенню його господарської діяльності; підвищенню його конкурентоспроможності, задоволенню потреб споживачів.

Ресурсний потенціал як складова формування стратегії розвитку повинен визначатися кількістю та якістю власних ресурсів, які підприємство використовує на даний момент, і наявністю залучених ресурсів, що можуть бути використані у процесі його господарської діяльності. При цьому, варто враховувати співвідношення використовуваних ресурсів, їхній склад і величину до потреб підприємства та завдань, запланованих для вирішення.

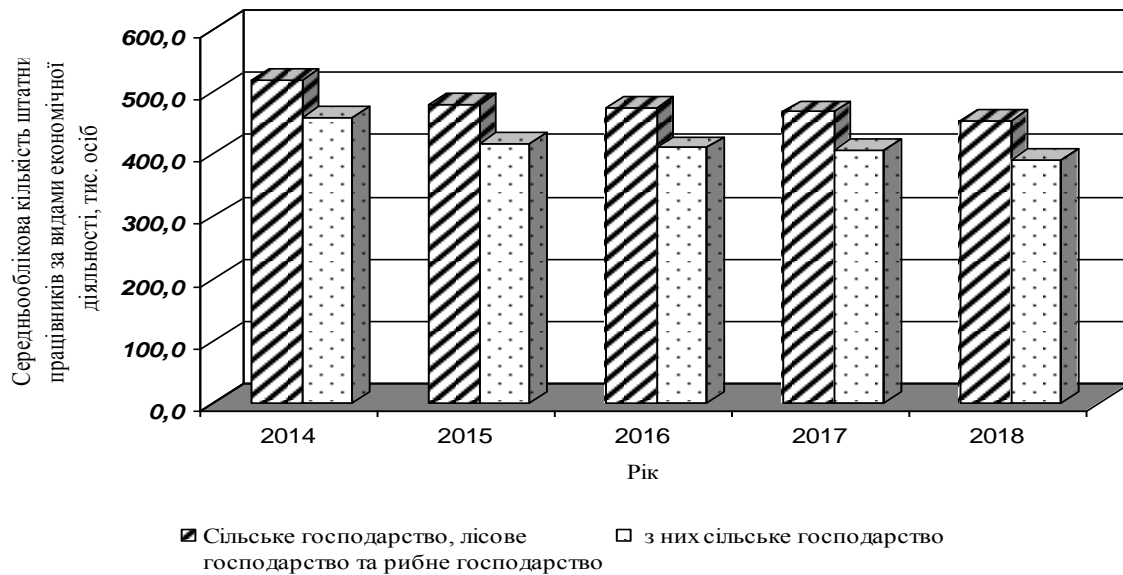

Рис. 1. Динаміка середньооблікової кількості штатних працівників за видами економічної діяльності в Україні в 2014–2018 рр., тис. осіб *

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України.

Примітка: * станом на кінець року.

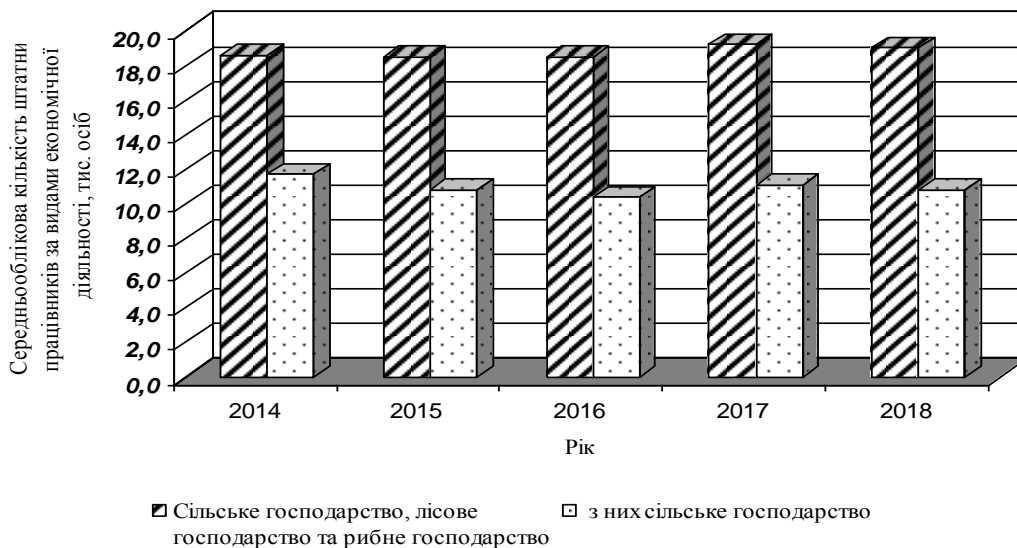

Рис. 2. Динаміка середньооблікової кількості штатних працівників за видами економічної діяльності в Житомирській області в 2014–2018 рр., тис. осіб *

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України.

Примітка: * станом на кінець року.

Підтримки заслуговує твердження О Кирилова, що досягнення стратегічних цілей підприємства в майбутньому вже нині потребують рішень щодо залучення необхідних ресурсів. Формування ресурсного потенціалу підприємства – це виявлення стратегічних можливостей та ресурсів, здатних підвищити конкурентоспроможність підприємства, визначення резервів потенціалу. Майбутнє завжди

невизначене, тому витрачання ресурсів завжди супроводжується тим чи іншим рівнем ризику. Розробляючи ресурсні стратегії, треба обґрунтовувати можливий та допустимий рівні ризику, що його бере на себе керівництво за використання ресурсів із максимально можливою віддачею (Kyrylov, 2008).

Формуючи стратегію розвитку сільсько-господарських підприємств, однією із складових

якої є ресурсний потенціал, варто приділити увагу ефективності використання ресурсів, що забезпечується при дотриманні основних принципів, а саме:

- принципу оптимізації структури використання ресурсного потенціалу;
- принципу удосконалення структури;
- принципу цілеспрямованості структури;
- принципу екологічної безпечності;
- принципу економічності;
- принципу управління.

Зазначені принципи передбачають співвідношення ресурсних складових, які виконуючи властиву кожній із них функцію, сприяють отриманню позитивного результату та ефекту.

Висновки

Проведений аналіз ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств України і Житомирської області показав високий рівень забезпеченості земельними ресурсами, значний фізичний та моральний знос сільськогосподарської техніки, а також зменшення середньооблікової кількості штатних працівників, що безпосередньо відображається на їхній господарській діяльності. Для більшості сільськогосподарських підприємств діяльність у довгостроковій перспективі буде неможливою без розроблення стратегії розвитку, яка є важливою складовою успішного їх функціонування. Ресурсне забезпечення стратегії розвитку підприємства включає в себе наявність таких видів ресурсів, як земельних, технічних, трудових (аналіз яких вже здійснено), а також технологічних, фінансових, інформаційних, інтелектуальних, агрономічних, екологічних та інших (аналіз яких стане перспективою подальших досліджень). Отже, кожному сільськогосподарському підприємству потрібно самостійно визначитись із стратегією розвитку своєї подальшої діяльності, враховуючи використання ресурсного потенціалу (можливостей) та умов функціонування.

References

- Ansoff, Y. (1989). *Stratehicheskoe upravlenye* [Strategic management]. Moskva : Ekonomika [in Russian].
- Bohatska, N. M. & Khachatryan, V. V. (2016). Suchasnyi pidkhid do otsinky sutnosti resursnoho potentsialu pidpriemstva [Modern approach to assessing the essence of the resource potential of an enterprise] *Ekonomika i suspilstvo*, 3, 134–139 [in Ukrainian].
- Klivets, P. H. (2007). *Stratehiia pidpriemstva* [Strategy of an enterprise]. Kyiv : Akademydav [in Ukrainian].

Kyrylov, O. D. (2008). Formuvannia efektyvnoi stratehii rozvytku pidpriemstva v umovakh investytsiinoi urazlyvosti [Formation of an effective development strategy of an enterprise in the context of investment vulnerability] *Akademichnyi prostir*, 12, 244–250 [in Ukrainian].

Meskon, M., Albert, M. & Khedoury, F. (2000). *Osnovy menedzhmenta* [Principles of management]. Moskva : Delo [in Russian].

Mitsenko, N. H. & Tytar, S. V. (2011). Problemnyi analiz v upravlinni resursnym potentsialom torhovelnykh pidpriemstv [Problem analysis in the management of resource potential of trading companies]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, 21.10., 317–322 [in Ukrainian].

Oliinyk, L. V. & Kuznietsova, A. P. (2018). Metodolohichni zasady formuvannia stratehii rozvytku pidpriemstva [Methodological foundations for the formation of development strategy of an enterprise]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, 3 (31), 118–126 doi: 10.31558/2307-2318.2018.3.13 [in Ukrainian].

Posylaiev, V. V., Sherstiuk, S. V. & Posylaieva, K. I. (2018). Analiz efektyvnosti vykorystannia zemli u silskohospodarskykh pidpriemstvakh [The Analysis of the efficiency of land using in agricultural enterprises]. *Visnyk KhNAU im. V.V. Dokuchaieva. Ser. Ekonomichni nauky*, 4, 261–269. doi: 10.31359/2312-3427-2018-4-261 [in Ukrainian].

Potryvaieva, N. V., Dovhal, O. V., Kosiuha, N. I. & Sazonova, V. V. (2018). Otsinka resursnoho potentsialu pidpriemstv Mykolaivskoi oblasti [Estimation of enterprises resource potential of Mykolaiv region]. *Modern Economics*, 12, 166–172. doi: [https://doi.org/10.31521/modecon.V12\(2018\)-25](https://doi.org/10.31521/modecon.V12(2018)-25).

Serdiuk, B. M. & Usatenko, I. S. (2011). *Osnovy formuvannia stratehii rozvytku pidpriemstva* [Framework for the formation of the development strategy of an enterprise]. *Suchasni problemy ekonomiky ta pidpriemnytstvo*, 8, 120–124 [in Ukrainian].

Skibitskyi, O. M. (2006). *Stratehichniy menedzhment* [Strategic management]. Kyiv : Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].

Zhikhareva, V. V. & Saveleva, T. N. (2017). Formuvannia stratehii rozvytku pidpriemstva v umovakh nevyznachenosti [Formation of the enterprise development]. *Ekonomika i suspilstvo*, 9, 423–427 [in Ukrainian].

Zoria, O. P. (2019). Analiz resursnoho potentsialu ahrarnykh pidpriemstv yak skladova formuvannia ta rozrobky stratehii yikh rozvytku [Analysis of the agrarian enterprises resource potential as a component of the formation and development of a strategy for their development]. *Visnyk KhNAU im. V.V. Dokuchaieva. Ser. Ekonomichni nauky*, 1, 279–287. doi: 10.31359/2312-3427-2019-1-279 [in Ukrainian].